

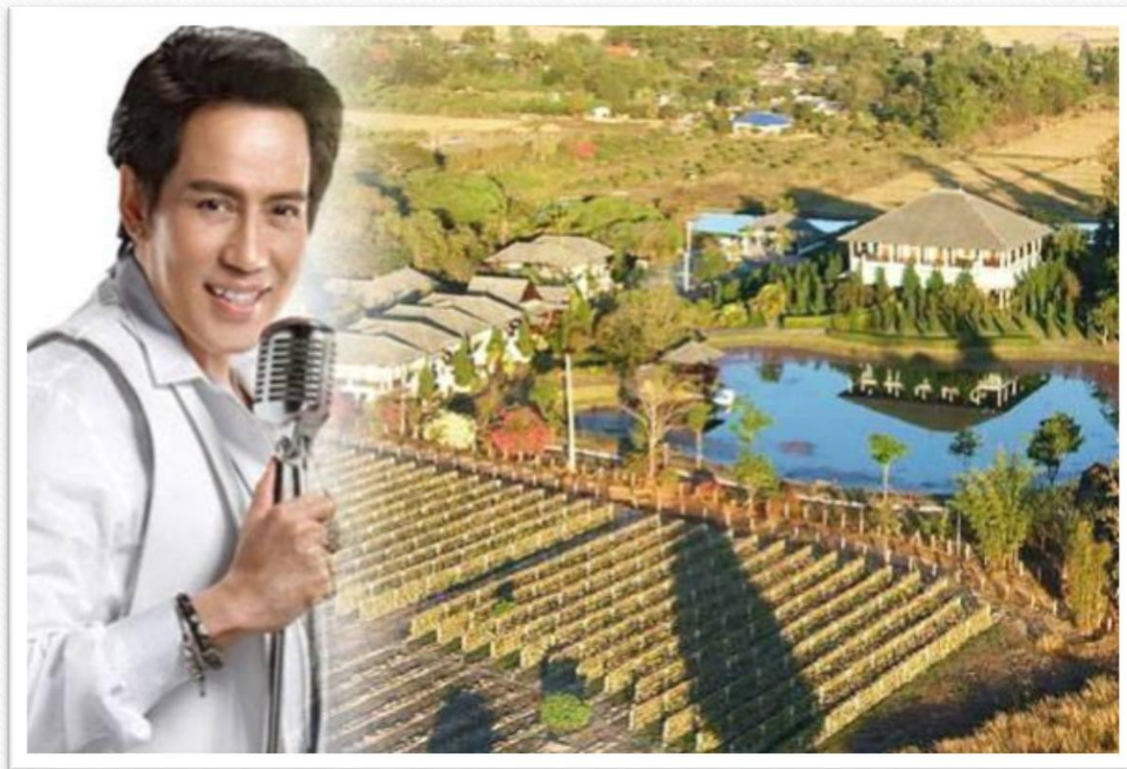
Business, Social Enterprise, Human Rights and the Environment

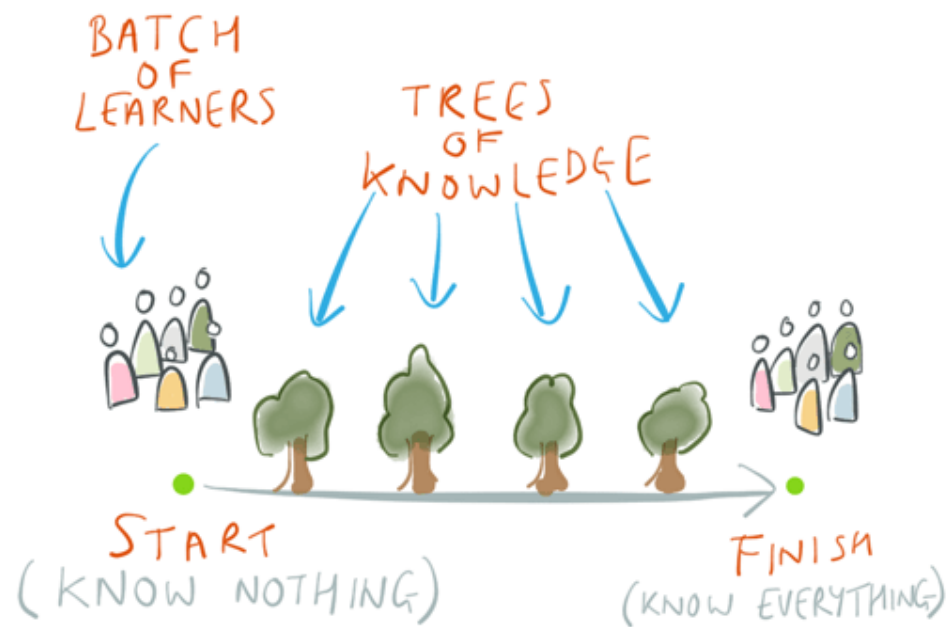
“**hd**

Centre for
Humanitarian
Dialogue

ธีรดา ศุภะพงษ์

2 พฤษภาคม 2562

LINEAR

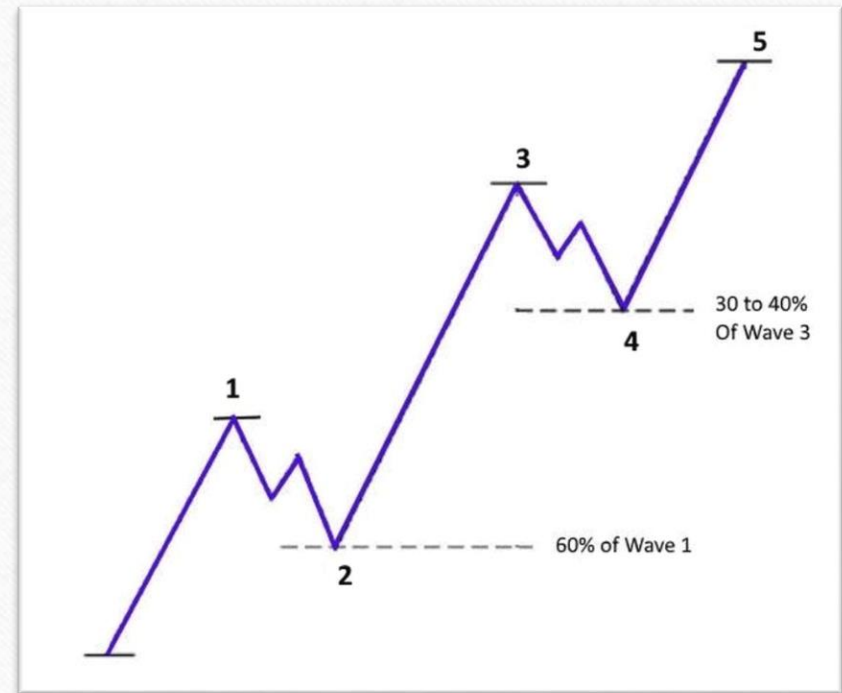
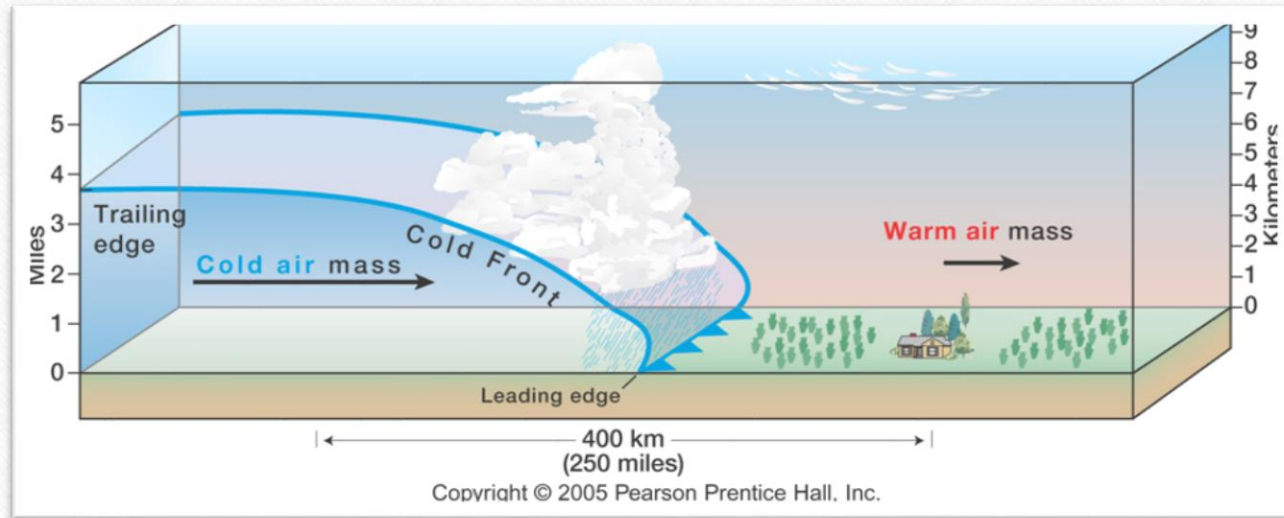
VS.

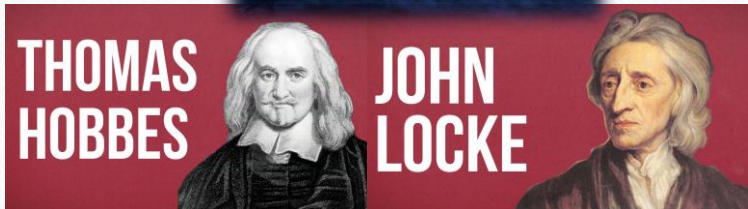
NON-LINEAR

@bryanMMathers

แนวปะทะ “ต่างกระดาน”

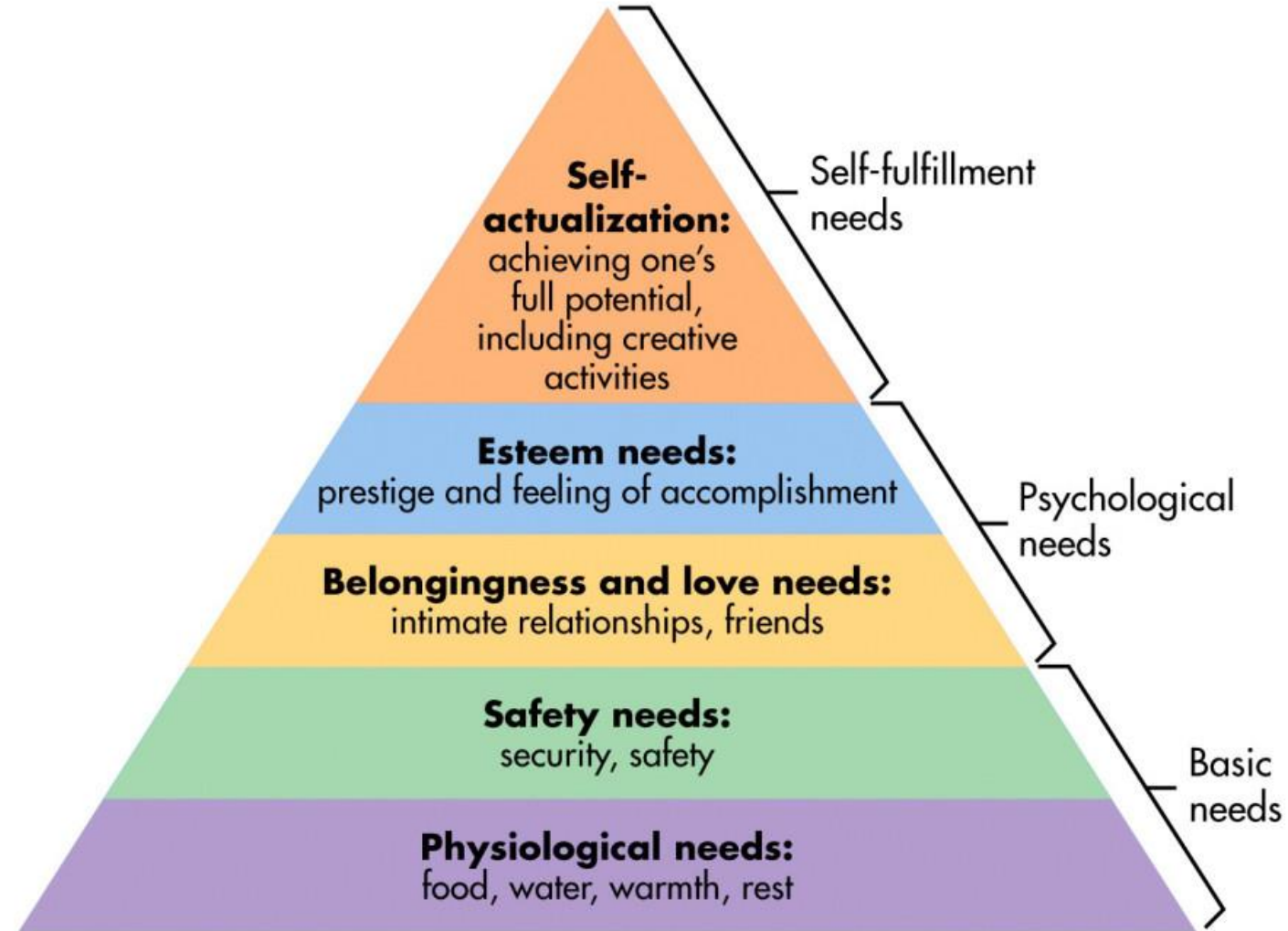

สิทธิมนุษยชน สิทธิ (Rights) เสรีภาพ (Liberty) ความเสมอภาค (Equality) ศักดิ์ศรีแห่งความเป็นมนุษย์ (Dignity)

- ปรัชญา คำสอนทางศาสนา ศีลธรรมและจริยธรรมของสังคม เชื่อว่า “มนุษย์ที่เกิดมาทุกคนมีสิทธิที่จะมีชีวิตอยู่”
- มนุษย์มีความชอบธรรมในด้านจริยธรรมที่จะรักษาชีวิตของตนเอง มีอิสระทางความคิด และเชื่อว่าไม่ว่าแต่ละคนจะมีความแตกต่างกันในด้านใด ทุกคนมีศักดิ์ศรีแห่งความเป็นมนุษย์โดยเท่าเทียมกัน
- หลังจากสงครามโลกครั้งที่ 2 ประชาคมโลกตระหนักถึงความโหดร้ายของสงครามที่มนุษย์ได้กระทำต่อมนุษย์ด้วยกัน จึงพัฒนากฎหมายสิทธิมนุษยชนระหว่างประเทศ (International Human Rights Laws) บัญญัติหลักการ ข้อตกลง ระบบ และกลไกด้านสิทธิมนุษยชนที่เป็นมาตรฐานและได้รับการยอมรับในระดับสากล

1943 Maslow's Hierarchy, "Pyramid of Needs"

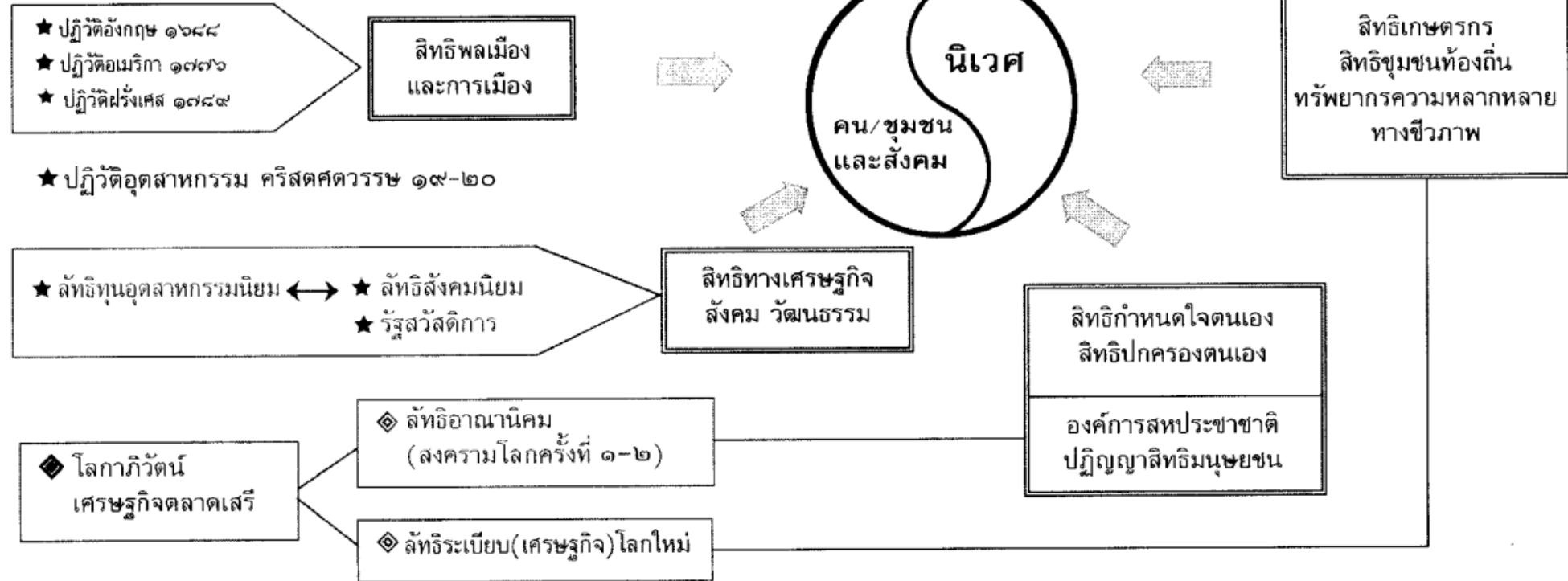

แผนภาพปฏิสัมพันธ์เชิงวัฒนธรรมและพัฒนากฎสิทธิมนุษยชน

คริสต์ศตวรรษ

๑๗-๑๘	๑๗-๑๘-๑๙	๑๙-๒๐	๒๐-๒๑
-------	----------	-------	-------

กระแส “สัญญาสังคม”/ “สิทธิธรรมชาติ”

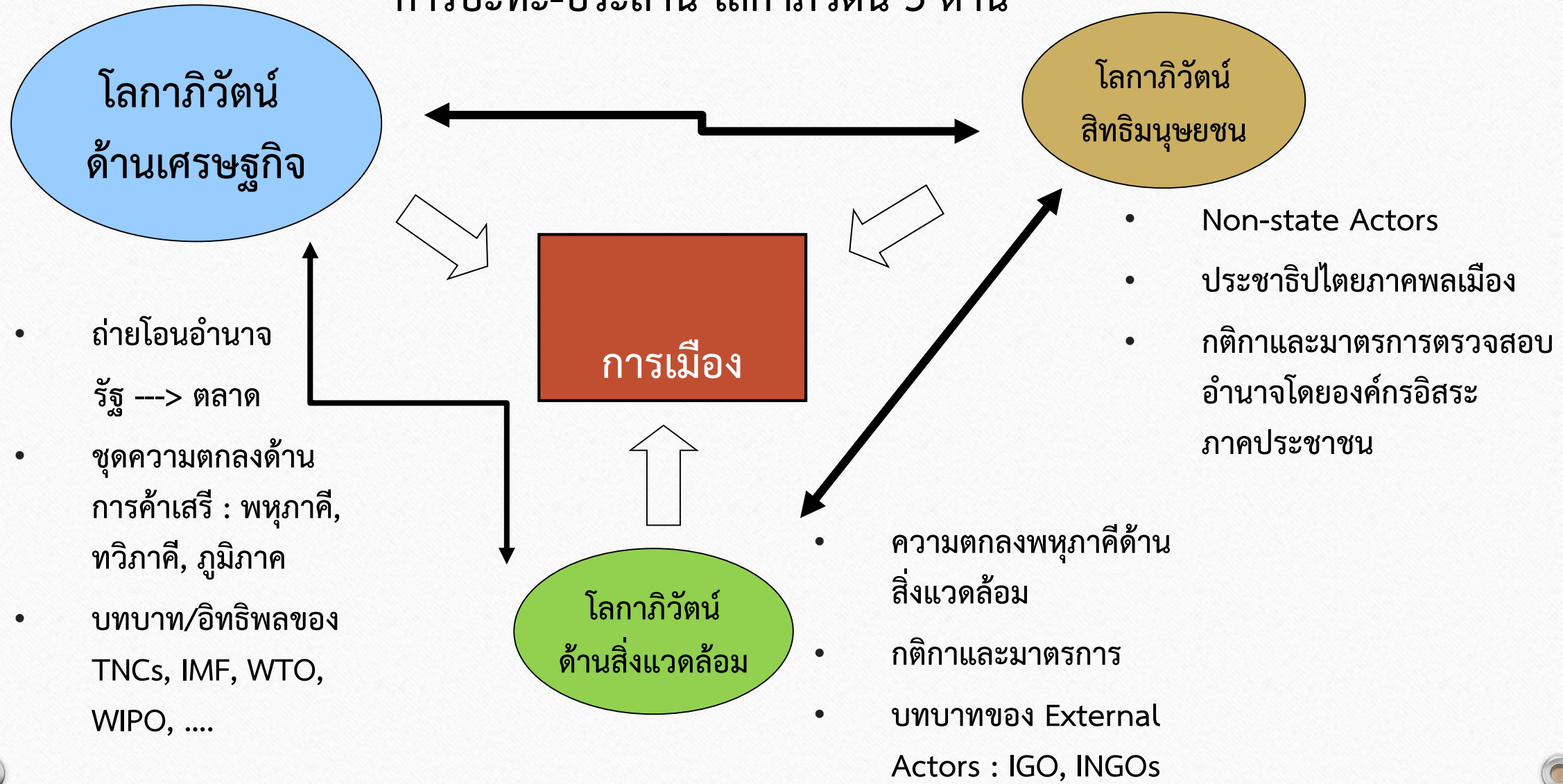

กระแสสิทธิมนุษยชนตะวันตก
วัฒนธรรมเดียว

ปฏิสัมพันธ์เชิงอารยธรรม

กระแสก่อตัวสิทธิมนุษยชนไทย/เอเชีย
วัฒนธรรมหลากหลาย

การปะทะ-ประสาน โลกาวัตน์ 3 ด้าน

“สิทธิชุมชน” ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย

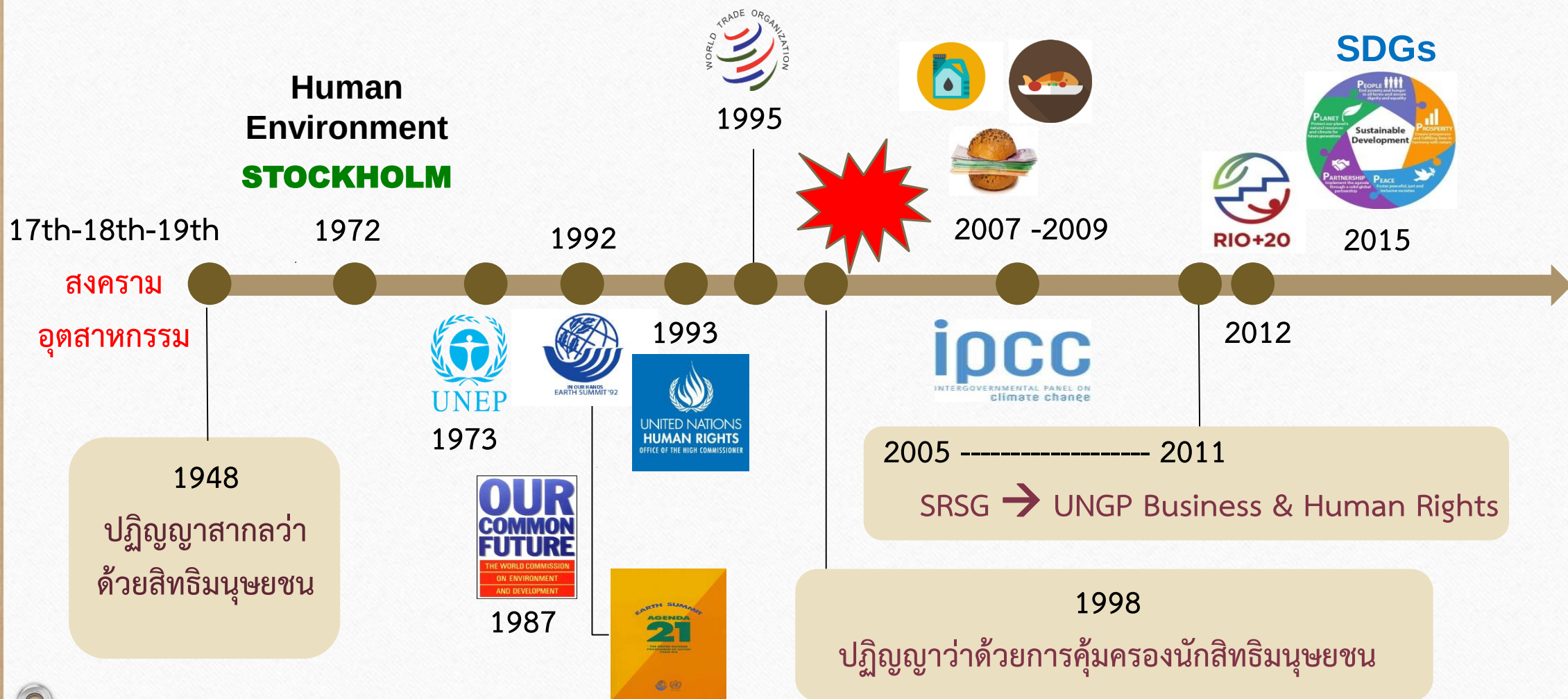
- สิทธิชุมชนได้ถูกรับรองในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยเป็นครั้งแรกใน รธน. ฉบับประชาชน พ.ศ. 2540
- สถาปนา “สิทธิ” ให้ชุมชนท้องถิ่นดั้งเดิมมีสิทธิอนุรักษ์ หรือฟื้นฟูจารีตประเพณี ภูมิปัญญาท้องถิ่น และศิลปวัฒนธรรมอันดีของท้องถิ่นและของชาติ และมีส่วนร่วมในการบำรุงรักษา และการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม และความหลากหลายทางชีวภาพอย่างสมดุลและยั่งยืน
- “...ตามที่กฎหมายบัญญัติ”

ความขัดแย้ง: การปะทะ-ประสาน 3 ด้าน :
การพัฒนาเศรษฐกิจ สิทธิมนุษยชน สิ่งแวดล้อม

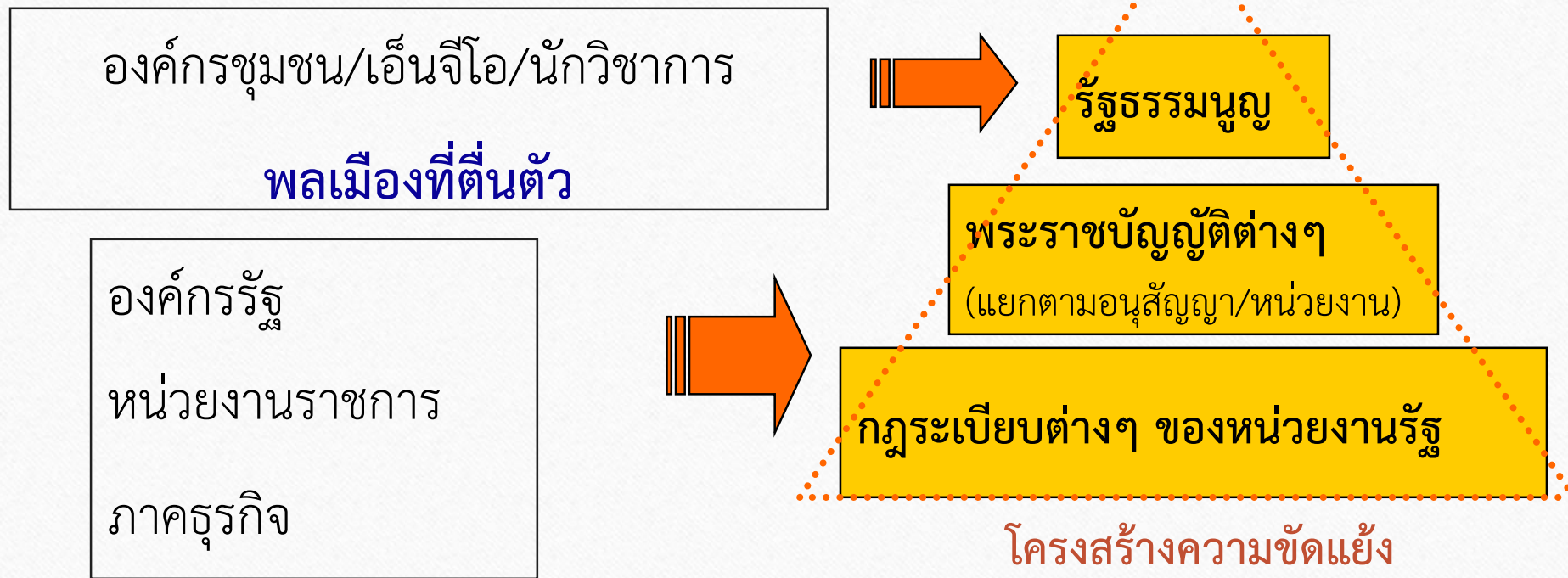

การปะทะ-ประสาน โลกาวัดน์ 3 ด้าน : เศรษฐกิจ สิทธิมนุษยชน สิ่งแวดล้อม

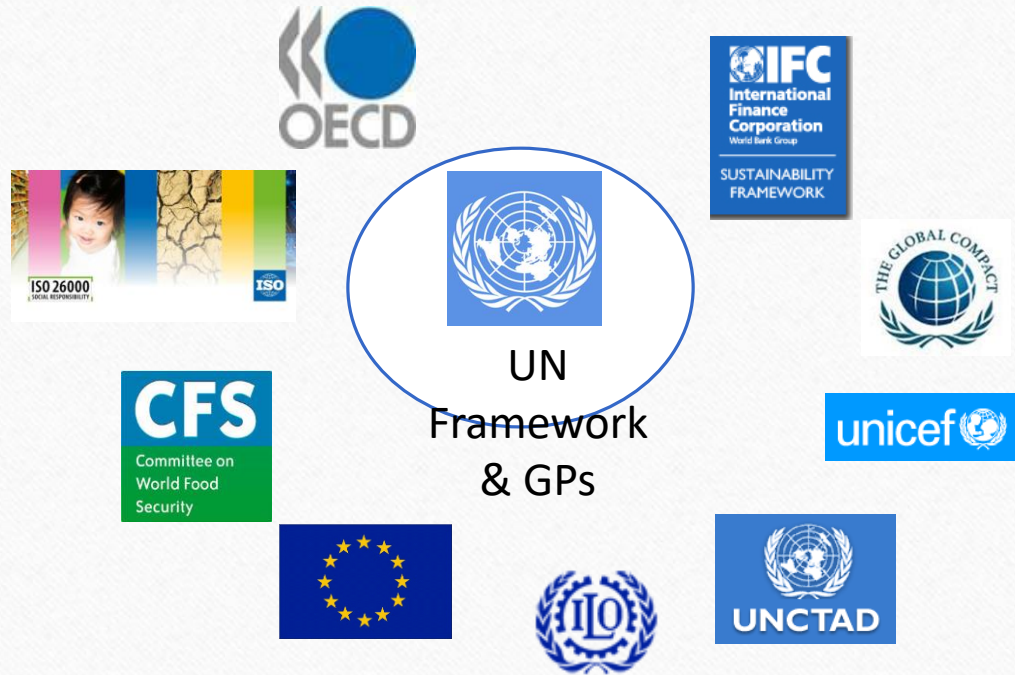

ปัญหาเชิงโครงสร้างของระบบกฎหมายที่แยกส่วนและรัฐธรรมนูญ

ความขัดแย้ง/ ไม่สอดคล้องระหว่าง กฎหมายด้านการพัฒนา สิทธิ และสิ่งแวดล้อม
กับหลักการตามรัฐธรรมนูญ

กลไกระหว่างประเทศ

→ ข้อถกเถียง : กติกาที่มีข้อผูกพันทางกฎหมาย หรือ มาตรการตามความสมัครใจ

→ กลไกและกระบวนการในการติดตามผล และหลักประกันความรับผิดชอบ (accountability) ที่มีประสิทธิภาพเพียงพอ?

VOLUNTARY PRINCIPLES

ON SECURITY + HUMAN RIGHTS

- The Voluntary Principles provide a framework for companies to: conduct an assessment of human rights risks associated with security, including an assessment of whether company actions might heighten or mitigate risk; engage appropriately with public and private security providers; institute human rights screenings for private security forces and encourage the screening of public security forces; take steps to promote the observance of best practices relevant to human rights and security; and develop company systems for reporting and investigating allegations of human rights abuses.

OECD Guidelines for Multinational Enterprises

2011 EDITION

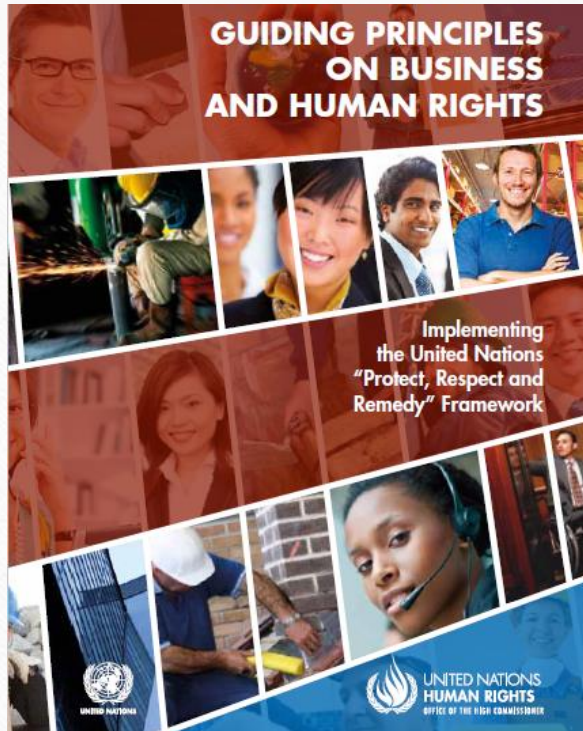
IV. Human Rights

States have the duty to protect human rights. Enterprises should, within the framework of internationally recognised human rights, the international human rights obligations of the countries in which they operate as well as relevant domestic laws and regulations:

1. Respect human rights, which means they should avoid infringing on the human rights of others and should address adverse human rights impacts with which they are involved.
2. Within the context of their own activities, avoid causing or contributing to adverse human rights impacts and address such impacts when they occur.
3. Seek ways to prevent or mitigate adverse human rights impacts that are directly linked to their business operations, products or services by a business relationship, even if they do not contribute to those impacts.
4. Have a policy commitment to respect human rights.
5. Carry out human rights due diligence as appropriate to their size, the nature and context of operations and the severity of the risks of adverse human rights impacts.
6. Provide for or co-operate through legitimate processes in the remediation of adverse human rights impacts where they identify that they have caused or contributed to these impacts.

Guiding Principles for Business and Human Rights

“The End of the Beginning”

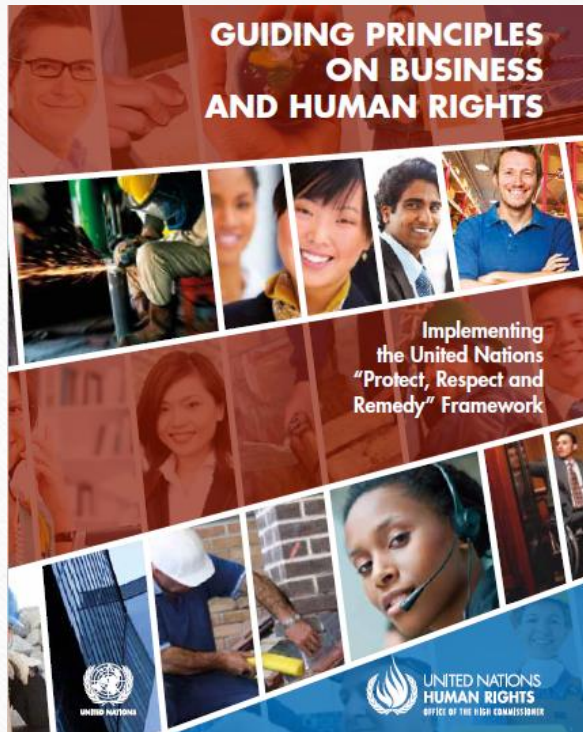
Protect, Respect, Remedy

- การคุ้มครองสิทธิมนุษยชน รัฐมีหน้าที่ในการคุ้มครองไม่ให้เกิดการละเมิดสิทธิมนุษยชนที่เกิดขึ้นโดยองค์กรของรัฐและบุคคลที่ 3 คือ องค์กรภาคธุรกิจ ผ่านการทำหน้าที่ 4 ประการ
 - 1) การบังคับใช้กฎหมาย
 - 2) การวางหลักประกันว่ากฎหมายที่เกี่ยวข้องกับธุรกิจจะต้องไม่เป็นอุปสรรค และต้องส่งเสริมสิทธิมนุษยชน
 - 3) จัดให้มีแนวทางในการปฏิบัติอย่างมีประสิทธิภาพ
 - 4) สนับสนุนองค์กรธุรกิจกำหนดวิธีการรับมือกับผลกระทบด้านสิทธิมนุษยชน

Guiding Principles for Business and Human Rights

“End of the Beginning”

Protect, Respect, Remedy

- การเคารพสิทธิมนุษยชน เป็นหน้าที่ของบุคคล หรือองค์กรธุรกิจ ที่จะต้องคำนึงถึงหลักสิทธิมนุษยชนในทุกมิติ โดยการดำเนินธุรกิจในทุกขั้นตอนต้องหลีกเลี่ยงการละเมิดสิทธิมนุษยชน รวมทั้งต้องมีการเฝ้าระวังในเรื่องสิทธิมนุษยชนอย่างจริงจัง มีการประเมินผลกระทบ และจัดทำรายงานเปิดเผยต่อสาธารณะ
- การเยียวยา คือ การแก้ไข ฟื้นฟู ชดเชยเมื่อเกิดผลกระทบจากการทำธุรกิจ หรือเกิดการละเมิดสิทธิมนุษยชน ไม่ว่าจะมีการป้องกันแล้วหรือไม่ก็ตาม รัฐต้องจัดให้มีการเยียวยาที่เหมาะสม ทั้งโดยกระบวนการยุติธรรมหรือนอกเหนือจากกระบวนการยุติธรรม

มอก/ISO 26000 ความรับผิดชอบต่อสังคม (SR)

ความรับผิดชอบต่อองค์กรต่อผลกระทบที่เกิดขึ้นจากการตัดสินใจและการดำเนินการต่างๆ ต่อสังคมและสิ่งแวดล้อมที่ทําอย่างโปร่งใสและการปฏิบัติอย่างมีจริยธรรม เพื่อ

- ส่งเสริมต่อการพัฒนาอย่างยั่งยืน ซึ่งรวมถึงสุขภาพและความอยู่ดีมีสุขของสังคม
- ให้ความสำคัญต่อความคาดหวังของผู้มีส่วนได้เสีย
- ให้เป็นไปตามกฎหมายที่เกี่ยวข้อง และสอดคล้องกับการปฏิบัติตามแนวทางของสากล
- ให้เกิดการบูรณาการทั่วทั้งองค์กร รวมทั้งนำไปใช้กับองค์กรอื่นๆ ที่มีความสัมพันธ์

หมายเหตุ 1 การดำเนินการต่างๆ จะรวมถึงผลิตภัณฑ์ การบริการ และกระบวนการต่างๆ

หมายเหตุ 2 ความสัมพันธ์ ให้หมายรวมถึงการดำเนินการต่างๆ ขององค์กรภายใต้ขอบเขตอิทธิพล

มอก./ISO 26000

- จุดมุ่งหมายและเจตนารมณ์
 - แนวทางและข้อเสนอแนะให้เกิดพฤติกรรม SR
 - ใช้ได้กับทุกประเภท/ขนาด
 - ไม่ใช่มาตรฐานระบบการบริหารงาน
 - ไม่มีส่วนไหนที่เป็นข้อกำหนด
 - ไม่สามารถใช้เพื่อการรับรองได้
- ไม่เหมาะสมในการนำไปรับรอง หรือประกาศบังคับ หรือทำข้อตกลง

แนวปฏิบัติและมาตรฐานด้าน SR

- แนวปฏิบัติขององค์กรต่างๆ
- แนวปฏิบัติจากองค์กรสากล เช่น

- หน่วยงานมาตรฐานของประเทศต่างๆ

การจัดทำแผนปฏิบัติการระดับชาติว่าด้วยธุรกิจกับสิทธิมนุษยชน (National Action Plan on Business and Human Rights-NAP)

มติคณะรัฐมนตรี 28/08/2561

๑. ที่ประชุมเห็นชอบตามข้อเสนอแนะของคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติทั้ง ๑๒ ประเด็น ซึ่งครอบคลุมการจัดทำนโยบายว่าด้วยธุรกิจกับสิทธิมนุษยชน การนำนโยบายไปสู่การปฏิบัติโดยคำนึงถึงปัญหาอุปสรรคและข้อท้าทาย การกำหนดให้รัฐวิสาหกิจเป็นผู้นำในการส่งเสริมการทำธุรกิจที่เคารพสิทธิมนุษยชน รวมถึงแนวทางมาตรการแก้ไขปัญหาช่องว่างทางกฎหมายและกระบวนการทางการปกครองที่เป็นอุปสรรคต่อการเข้าถึงกระบวนการยุติธรรม

การมีกลไกเยียวยาและร้องทุกข์นอกกระบวนการยุติธรรมของรัฐที่มีประสิทธิภาพ และเห็นควรส่งข้อเสนอแนะดังกล่าวให้กระทรวงยุติธรรมที่เป็นเจ้าภาพหลักในการจัดทำแผนปฏิบัติการระดับชาติว่าด้วยธุรกิจกับสิทธิมนุษยชน (NAP) นำไปประกอบการจัดทำแผนดังกล่าวให้มีความชัดเจนและสอดคล้องกับหลักการชี้แนะว่าด้วยธุรกิจกับสิทธิมนุษยชนของสหประชาชาติมากยิ่งขึ้น อันจะนำไปสู่การยกระดับการส่งเสริมและคุ้มครองสิทธิมนุษยชนของประเทศในระยะยาวต่อไป

มติคณะรัฐมนตรีมีมติรับทราบกรณีการจัดทำแผนปฏิบัติการระดับชาติว่าด้วยธุรกิจกับสิทธิมนุษยชน (National Action Plan on Business and Human Rights-NAP)
ของคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ 28/08/2561

๒. ที่ประชุมได้มีข้อเสนอแนะเพิ่มเติม เช่น การกำหนดคำนิยาม “กลุ่มเปราะบาง” ให้มีความชัดเจน การกำหนดหน่วยงานที่รับผิดชอบควรพิจารณาหน่วยงานอื่น ๆ ที่มีกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการคุ้มครองสิทธิมนุษยชนในการประกอบธุรกิจเป็นหน่วยงานที่รับผิดชอบด้วย และการวางแผน**ทางการติดตามประเมินผล**การดำเนินงานอย่างต่อเนื่องเพื่อวัดประสิทธิภาพของแผน

กลไกระดับเฉพาะกิจ: รัฐ-ธุรกิจ-สิ่งแวดล้อม-สิทธิชุมชน

คณะกรรมการแก้ไขปัญหา การปฏิบัติตาม ม.๖๗ วรรคสอง ฯ

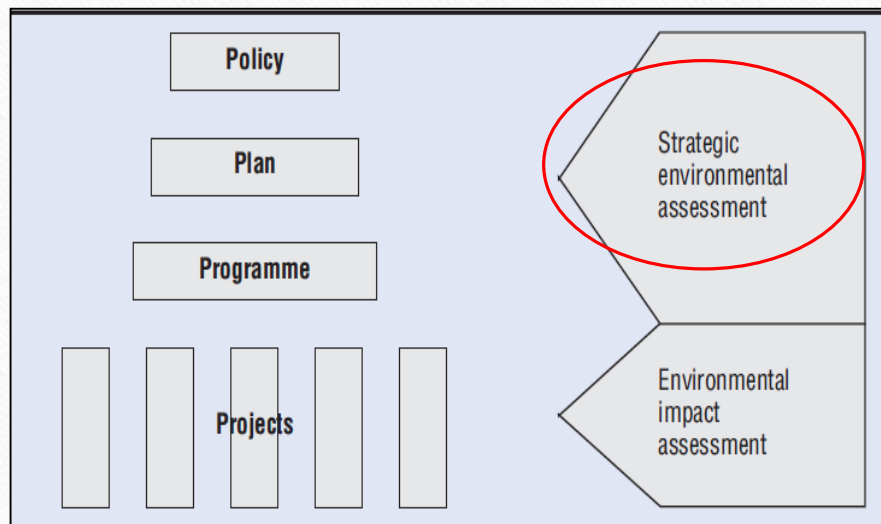
(คณะกรรมการ 4 ฝ่าย มาบตาพุด)

- สร้างกติกาทางสังคมขึ้นใหม่บนพื้นฐานกรอบกติกาของรัฐธรรมนูญที่ได้รับการยอมรับโดยฝ่ายคู่ขัดแย้ง หรือ ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียเพื่อการอยู่ร่วมกันโดยไม่เกิดความขัดแย้งรุนแรง ทำให้การพัฒนาพื้นที่ การประกอบกิจการอุตสาหกรรมในพื้นที่เกิดขึ้นได้โดยปฏิบัติตามกฎเกณฑ์กติกาของรัฐธรรมนูญ และข้อตกลงที่ทุกฝ่ายเห็นชอบร่วมกัน
- ปรับความสัมพันธ์ทางอำนาจระหว่างรัฐ เอกชน ชุมชน และองค์การอิสระ ให้เกิดการแก้ไขปัญหาาร่วมกันบนพื้นฐานที่มีสถานะและอำนาจที่เท่าเทียมกันภายใต้กลไกของคณะกรรมการสี่ฝ่าย

กลไกเชิงนโยบาย

ระบบ “การประเมินการพัฒนาที่ยั่งยืนระดับยุทธศาสตร์”
(SEA : Strategic Environmental Assessment)

ความเสี่ยง - เงื่อนไขที่เป็นอุปสรรคต่อความสำเร็จ

- **Trust & Guarantees of Non-recurrence** : ความไม่ไว้วางใจระหว่างผู้มีส่วนได้ส่วนเสียยังอยู่ในระดับต่ำ, มีการใช้ Strategic Lawsuits Against Public Participation (SLAPP) การใช้กฎหมายเพื่อกดดันนักเคลื่อนไหวปกป้องสิทธิ) มากขึ้น
- **Transboundary Impacts** : ผลกระทบด้านสิ่งแวดล้อม ภัยพิบัติทางธรรมชาติ มลพิษที่มาทางอากาศและน้ำ ข้ามพรมแดนที่ยังไม่มีการแก้ปัญหาเชิงโครงสร้างและเป็นองค์รวม
- **Accountability/Dealing with the Past** : ยังไม่มีการรับผิดชอบต่อเหตุการณ์/การละเมิดสิทธิมนุษยชนที่เคยเกิดขึ้น การเยียวยา ฟั่นฟูสภาพจิตใจ การตำรังชีพและสภาพแวดล้อมยังไม่ได้ถูกจัดการ
- **Bypassing Regulations**: การตีความกฎหมาย/เลี่ยงการบังคับใช้กฎหมายและมาตรการที่มีอยู่ เพื่อเร่งรัดโครงการพัฒนาขนาดใหญ่ โดยขาดการคำนวณผลกระทบทางสังคม

สิ่งที่ควรคำนึงถึง

มาตรา 58 ของรัฐธรรมนูญ ฉบับ พ.ศ. 2560 มีการปรับเปลี่ยนแนวคิด ถ้อยคำที่เกี่ยวข้องกับเรื่องการจัดทำรายงานการศึกษาผลกระทบสิ่งแวดล้อมและสุขภาพ (EHIA) รวมทั้งเรื่องของสิทธิชุมชนในการปกป้องฐานทรัพยากรและสุขภาพ โดยได้ขยายขอบเขตของการจัดทำรายงาน EHIA และการรับฟังความคิดเห็นของผู้มีส่วนได้เสีย ประชาชน และชุมชน ให้ครอบคลุมถึง “การดำเนินการใดของรัฐ หรือที่รัฐจะอนุญาตให้ผู้ใดดำเนินการ” ไม่ได้จำกัดเฉพาะการดำเนิน “โครงการ หรือกิจกรรม” ตามที่เคยกำหนดในรัฐธรรมนูญฉบับปี 2550 จึงต้องมีการติดตามดูว่ากฎเกณฑ์และกลไกเหล่านี้จะส่งผลต่อการแก้ไขปัญหาด้านสิ่งแวดล้อม และส่งผลต่อการปรับเปลี่ยนบทบาทและความสัมพันธ์ระหว่างภาครัฐ ภาคประชาชน และผู้มีส่วนได้ส่วนเสียต่อไปอย่างไร

มาตรา 58 ของรัฐธรรมนูญ ฉบับ พ.ศ. 2560 มีเนื้อหา ดังนี้

“การดำเนินการใดของรัฐหรือที่รัฐจะอนุญาตให้ผู้ใดดำเนินการ ถ้าการนั้นอาจมีผลกระทบต่อ
ทรัพยากรธรรมชาติ คุณภาพสิ่งแวดล้อม สุขภาพ อนามัย คุณภาพชีวิต หรือส่วนได้เสียสำคัญอื่นใดของ
ประชาชนหรือชุมชนหรือสิ่งแวดล้อมอย่างรุนแรง รัฐต้องดำเนินการให้มีการศึกษาและประเมินผลกระทบต่อ
คุณภาพสิ่งแวดล้อมและสุขภาพของประชาชนหรือชุมชน และจัดให้มีการรับฟังความคิดเห็นของผู้มีส่วนได้เสีย
และประชาชนและชุมชนที่เกี่ยวข้องก่อน เพื่อนำมาประกอบการพิจารณาดำเนินการหรืออนุญาตตามที่
กฎหมายบัญญัติ

บุคคลและชุมชนย่อมมีสิทธิได้รับข้อมูล คำชี้แจง และเหตุผลจากหน่วยงานของรัฐก่อนการดำเนินการหรือ
อนุญาตตามวรรคหนึ่ง

ในการดำเนินการหรืออนุญาตตามวรรคหนึ่ง รัฐต้องระมัดระวังให้เกิดผลกระทบต่อประชาชน ชุมชน
สิ่งแวดล้อม และความหลากหลายทางชีวภาพน้อยที่สุด และต้องดำเนินการให้มีการเยียวยาความเดือดร้อน
หรือเสียหายให้แก่ประชาชนหรือชุมชนที่ได้รับผลกระทบอย่างเป็นธรรมและโดยไม่ชักช้า”

ทางเลือกเชิงยุทธศาสตร์ สำหรับรัฐ – ธุรกิจ - Social Enterprises

- กล้าคิดแบบ Disruption เพื่อสร้าง Value และนวัตกรรมใหม่ๆ
ที่ให้ทางออกจากปัญหาเดิม ในระดับการสร้างจิตสำนึกเรื่องความรับผิดชอบต่อร่วมกัน
(หา “Big Why?”)
- สร้างความไว้วางใจระหว่างภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง ให้ชุมชน/ประชาชนในพื้นที่ได้
มีส่วนร่วมในการตัดสินใจบนผลประโยชน์ของเขาและมีความเป็นธรรม
- แนวทางพัฒนาระดับยุทธศาสตร์ที่สอดคล้องกับมาตรการต่างๆ โดยเฉพาะ
SDGs ที่มีระบบบริหาร ตัวชี้วัดและงบประมาณรองรับ

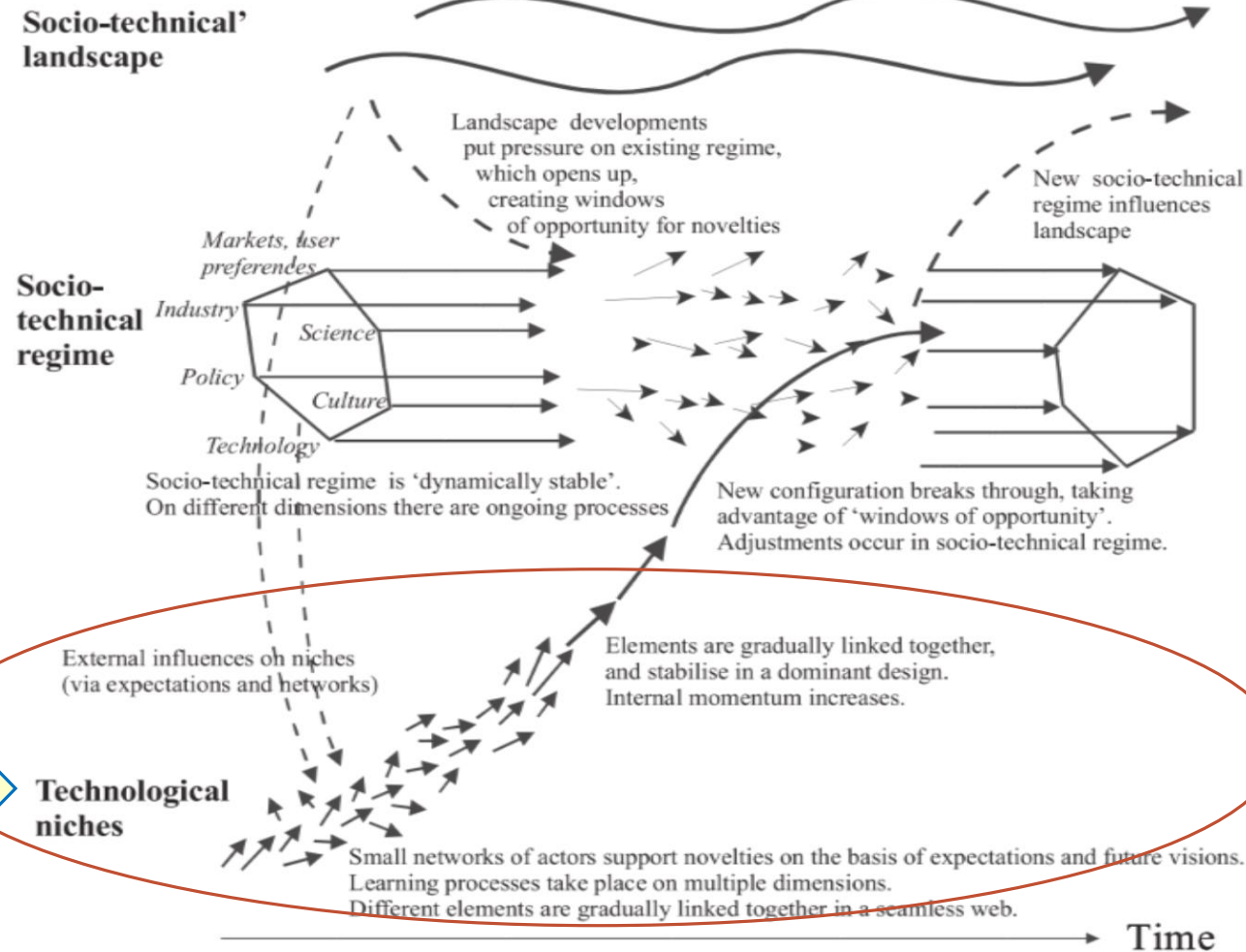

Fig. 1. Multilevel perspective on sociotechnical transitions.
source: (Geels, 2002a).

Explaining sociotechnical transitions: A critical realist perspective by Steve Sorrell
Centre on Innovation and Energy Demand, Science Policy Research Unit (SPRU), University of Sussex, UK